

Spremembe v proračunskem sistemu

V novem zakonu ni samo natančno določen namen proračunskih sredstev, temveč je določena tudi prednost namena, česar do sedaj ni bilo. Iz proračuna se financirajo predvsem potrebe državnih organov in ustanov, kakor tudi vse družbene službe, če same s svojim poslovanjem ne ustvarjajo sredstev za svoje potrebe. Sele ko zagotovijo te prioritete potrebe, lahko politično-teritorialne enote iz proračuna financirajo negospodarske investicije in pomagajo razvoj gospodarstva na svojem področju. Glede financiranja gospodarstva je postavljeno načelo, da se investicije v gospodarstvu financirajo iz investicijskih skladov, ki imajo svoje posebne vire dohodkov. Toda če politično-teritorialne enote razpolagajo s presežki sredstev, lahko potem, ko so poravnale prioritete potrebe, ki jih financira proračun (prosve, zdravje, socialnega skrbstva, administracije itd.) ta sredstva vlagajo v gospodarstvo tako za investicije, kakor za tekoče poslovanje gospodarskih organizacij (regres, izgube, sanacije itd.). Če kakšna politično-teritorialna enota želi svoja proračunska sredstva vložiti v gospodarske investicije, jih vlagati lahko samo v obliki dotacij investicijskemu skladu, nikakor pa ne neposredno s financiranjem iz proračuna. Gospodarske organizacije se financirajo neposredno iz proračuna samo za njihovo tekoče poslovanje. Tako postavlja zakon jasno razmerje med gospodarstvom in proračunom in določa prednost potreb, ki se financirajo iz proračuna.

Proračunski skladi

Sistem financiranja računa z možnostjo ustanavljanja proračunskih skladov. Ti skladi nimajo popolne finančne avtonomije, temveč so njihovi predračuni priloge ustrežajočega proračuna. Dohodki in izdatki teh skladov imajo značaj proračunskih dohodkov in izdatkov toda se izločajo iz proračuna, da bi se tako bolj popolno zadostile določene vrste potreb in po pravilu tudi v določenem obdobju. To izločanje zahteva pri poravnavanju vseh izdatkov tudi posebno tehniko, ki je ni mogoče uporabiti pri navadnih proračunskih izdatkih. Da bi vpeljali red v sistem skladov in onemogočili, da bi jih ustanavljali tudi za tiste potrebe, ki se financirajo iz proračuna, se skladi ustanavljajo samo z zakonom ali po zakonu.

Razen proračunske rezerve, ki služi za nepričakovane in nezadostno določene potrebe financiranja iz proračuna, se določa tudi ustanovitev stalnega rezervnega sklada. Ta sklad naj bi imela vsaka politično-teritorialna enota. Sredstva pa naj bi služila za pokritje izdatkov, ki so nastali zaradi elementarnih nezdov in za poravnavo drugih izrednih splošno družbenih potreb. Nepotrošena sredstva tega sklada se prenašajo v prihodnje leto. Sklad naj bi se ustanovil iz presežka doseženih dohodkov nad poravnanimi izdatki po zaključnem obračunu proračuna iz tistih dohodkov, ki jih bodo določili zvezni predpisi in iz dotacij. S sredstvi družbenega rezervnega sklada razpolagajo

izvršni sveti ali ljudski odbori tako, kakor predpisuje zvezni izvršni svet.

Proračunsko leto se ujema z obračunskim

Do konca leta 1953 se je obračunsko leto ujemalo z proračunskim, to se pravi, da je bil proračun končan v tistem letu, v katerem je bil sprejet. Od leta 1954 dalje je bil določen za izvršitev proračuna dopolnilni rok dveh mesecev. To pomeni, da je vsak proračun trajal 14 mesecev. Podaljšanje roka za izvršitev proračuna je pokazalo dokajšnje pomanjkljivosti. Lokalni organi so predvsem izkoristili podaljšani rok za ustvarjanje novih obveznosti, tako da so v januarju in februarju izvrševali dva proračuna — nove obveznosti po starem proračunu in proračun za tekoče leto. Pri tem je prav gotovo prišlo do razmetavanja sredstev, ker organi niso imeli časa, da bi jih racionalno trošili. Razen tega pa podaljšanje roka za obračun dohodkov v korist preteklega proračuna, povzroča tistim organom, ki obračunavajo dohodke, precejšnje težave pri razdelitvi po letih, zlasti pri vplačilu davka na dohodek. Gospodarske organizacije zaključujejo svoje obračune 31. decembra, podaljšanje roka za izvršitev proračuna pa ustvarja podlago za nesoglasje med njihovim obračunom in proračunskim obračunom. Vse te slabe strani obračunskega leta sedaj odpadejo. Proračunsko in obračunsko leto se ujema in trajata od 1. januarja do 31. decembra.

Ker je dosedanja praksa, zlasti

pa leta 1954, pokazala, da je veliko ljudskih odborov izkoristilo predpise o dopolnilnem proračunu in o spremembah potrjenega proračuna (rebalansa) s tem, da je potrošilo vse ustvarjene presežke dohodkov, v nekaterih primerih pa celo tudi navidezne dohodke, zato je v novem sistemu ukinjena ustanova dopolnilnega proračuna. Kar zadeva rebalans proračuna, bi ga politično-teritorialne enote lahko izkoristile samo v tem primeru, če bi prišle v tak položaj, da ne bi mogle ostvariti sredstev za izvršitev določenih izdatkov.

Določba o celotnem znesku obveznosti

Dosedanja praksa je zlasti pri investicijskih kreditih omogočala, da se je v proračun vnela letna tranša za tiste objekte, ki se gradijo več let, ne da bi bilo predstavniško telo pri potrjevanju proračuna seznanjeno s celotno višino izdatkov, ki so potrebni za dovršitev tega objekta. Da bi onemogočili tako prakso, predpisi določajo, da mora odločba (zakon), ki potrjuje proračun, vsebovati tudi odredbo o celotnem znesku obveznosti, ki izhajajo iz nabav, del in uslug, katerih rok trajanja znaša več kakor leto dni. Predpisi določajo tudi odredbo o skupnem znesku vseh obveznosti, ki jih je treba plačati v tekočem proračunskem letu. Podobno je tudi s posojili.

Predpisi o izvršitvi proračuna so bolj ostri tudi glede odgovornosti tako naredbodajalca kakor tudi tistega, ki polaga račune. Oba sta materialno in disciplinsko odgovorna za vse kršitve

zakona in za vso škodo, ki bi jo povzročila skupnost pri razpolaganju s proračunskimi sredstvi in inventarjem, ki jim je zaupan na uporabo ali na upravljanje.

Kontrola nad izvršitvijo proračuna je osredotočena pri državnem sekretarju za finance ali pri sekretarju za finance ljudskega odbora. Kompetence glede kontrole izvršitve proračuna so razširjene in pooblastila, ki jih predpisi dajejo pristojnemu upravnemu organu za proračun, bodo zagotovila bolj pravilno in bolj racionalno uporabo proračunskih sredstev in skladov. Kontrola je v glavnem postavljena horizontalno, toda v primerih, ki jih zakon predpisuje, je postavljena tudi vertikalno, da bi se tako zagotovila zakonitost tako v procesu sestavljanja kakor tudi v procesu izvrševanja proračuna.

Drugi predpisi določajo tehniko pri izvrševanju proračuna in spopolnjujejo novi proračunski sistem.

S. Dakič

NAD POLOVICO JABLAN V SRBIJI IN SLOVENIJI

Od okrog 9,5 milijonov jablan, kolikor jih imamo v naši državi, odpade skoraj polovica na Srbijo in Slovenijo. Srbija ima, včevši tudi Vojvodino in Kosovski-metohijski oblast, okrog 3,5 milijona rodnih dreves. V Sloveniji znaša število rodnih dreves okrog 2,6 milijona. V drugih republikah so jablane razdeljene takole: na Hrvaško odpade okrog 1.400.000, na Bosno in Hercegovino okrog 1.500.000, na Makedonijo nekaj več kot 450.000 in na Črno goro okrog 55.000.

Treba je poudariti, da je v Sloveniji kapar uničil nad milijon dreves, kar predstavlja za našo gospodarstvo občutno škodo.

KAKO POROČATI DELAVSKEMU SVETU O USPEHIH IN NEUSPEHIH PODJETJA

V dosedanjih sestavkih smo obsegli samo glavne stvari, s katerimi bi bilo treba primerno seznaniti delavske svete ob podajanju periodičnih poročil o uspehih ali neuspehih podjetja.

Toda s temi sestavki nismo obsegli vrste momentov, ki niso enako važni za vsa podjetja, toda imajo pa lahko za nekatera podjetja odločilen pomen. Pred zaključkom bi želeli povedati še nekaj besed o teh momentih, ne da bi si domišljali, da bomo s tem obsegli vse.

O izvršku v proizvodnji

Izvršek v proizvodnji je za uspešno poslovanje lahko zelo pomemben, dostikrat pa tudi za osvajanje tržišča in celo za osvajanje samih proizvodov. Borka za njegovo zmanjšanje je lahko učinkovita, če predvsem vodimo točen pregled iz obdobja v obdobje. Vzemimo za primer livarno. Videli bomo, da je izvršek zlasti pri tankem livu lahko pomemben činitelj za ceno izdelka. Toda pri livu se lahko izvršek pojavi šele pozneje, ko je proizvod ali polproizvod prešel že v nadaljnjo obdelovalno fazo, včasih pa celo takrat, ko je proizvod že končan. Zato ne zadoštuje vselej, da vodimo samo skupno evidenco o izvršku, temveč moramo to evidenco razdeliti na izvrške, ki nastanejo zaradi slabe surovine, slabega litja ali slabe obdelave. V takih podjetjih je treba pri vzporedjanju lastne cene podrobno obrazložiti izvrške kot vzrok odklonov, ali pa če sta bila zaradi izvrška uničena material in delo. Priporočljivo je, da se izvršek ne

Še nekaj važnih momentov

pokaže samo v primerjavi s preteklim obdobjem, temveč tudi v primerjavi z vrsto obdobji, da bi tako videli težnjo njegovega porasta ali zmanjšanja. Dobro je, če razpolagamo tudi s podatki o normalnem izvršku v drugih podjetjih in celo s podatki iz tujine.

Cene

Pri periodičnih obračunih je prav tako zelo važno vprašanje nabavnih cen surovin in prodajnih cen končnih proizvodov ali analize tržišča.

Vsak proizvajalec lahko proda svoje izdelke po najvišji ceni, ki jo doseže na tržišču, medtem ko vsak kupec skuša nabaviti potrebno blago čim ceneje. Zato je treba delavskemu svetu podajati poročila o doseženih cenah za prodane izdelke in o gibanju teh cen v raznih obdobjih kakor tudi o gibanju nabavnih cen glavnih surovin. Seveda morajo taka poročila imeti tudi ustrežajoča pojasnila.

Vzroki za dosego višjih cen na tržišču so lahko različni: pomanjkanje določenega blaga (večje povpraševanje kakor ponudba), izboljšana kvaliteta izdelkov in spretnost prodajne službe podjetja. Če pride do boljše cene zaradi večjega povpraševanja, ni to zasluga delovnega kolektiva, razen če ne gre za nove predmete, ki jih je podjetje začelo izdelovati ravno zato, ker jih ni bilo na tržišču.

Ce pa so boljše cene posledica izboljšanja kvalitete ali spretnosti komercialne službe, tedaj je to zasluga delovnih kolektivov.

Delovna disciplina in bolezenski dopusti

Ceprav delovna disciplina, bolezenski dopusti in podobno na prvi pogled nimajo ničesar skupnega s poročilom o finančnem uspehu podjetja, so pa ta vprašanja in njihova analiza lahko zelo zanimiva in o njih je treba tudi diskutirati pri proučevanju poročila.

Pod našimi pogoji, ko je industrijska tradicija razmeroma mlada, ali bolje rečeno, ko so ljudje, ki so se odvojili od zemlje, da bi prišli v tovarno ali rudnik, nazyeli novih navad, je vprašanje delovne discipline vsakodnevni problem. S prihodom v tovarno se zveza novih delavcev z vasio ni prebrgala niti psihološko niti materialno. Delavec, ki je prišel z vasi, se ne more takoj navaditi na red in tovarni, na vsakdanji prihod in odhod v določenem času. Razen tega pa je v vasi pustil kos zemlje, ki jo želi obdelovati, ne glede na to, da si je drugje preiskrbel ekstenso. Pa četudi nima svoje zemlje, je v vasi pustil družino, ki ima zemljo in odhaja domov pomagati pri delu. Zamude z dela takih delavcev morda celo v najbolj odločilnih trenut-

kih, ko ima podjetje sklenjene obveznosti, lahko povzročijo podjetju veliko škodo in vplivajo na uspeh poslovanja. Zaradi tega je treba vselej ko govorimo o uspehih podjetja zlasti v nekaterih gospodarskih organizacijah razpravljati tudi o problemu delovne discipline. Nediscipline ne bomo vselej odstranili samo s kazenskimi ukrepi, temveč bo moral delavski svet ta problem reševati tudi z gospodarskimi ukrepi, z izboljšanjem stanovanjskih razmer, z razvijanjem družbenega dela itd.

Tudi bolezenski dopusti delavcev, ki so eden najbolj negativnih momentov, ki lahko vplivajo na uspeh v poslovanju podjetja, je treba osvetliti pri podajanju periodičnih poročil delavskemu svetu in primerjati podatke iz prejšnjih obdobji ter pojasniti morebitne razlike. Zlasti bolezenski dopusti prvih 7 dni, ki padajo v breme dobička gospodarske organizacije po zveznem obdavčenju, ne pomenijo samo izgube zaradi zamude z dela, temveč tudi stvarne izdatke za podjetja s tem pa tudi zmanjšanje udeležbe pri dobičku.

Podjetje mora samo spremljati vzroke bolezenskih dopustov: poškodbe pri delu, pogosto ponavljanje nekaterih bolezni na določenih delovnih mestih itd. Prav pogostokrat se vzroki teh bolezni in poškodb lahko odstranijo v sodelovanju s sanitarnimi in higienskimi organi. Tudi stalna

in neposredna zveza z organi socialnega zavarovanja ter kontrola bošnikov lahko omogoči, da se ti bolezenski dopusti skrajšajo na najmanjšo potrebno mero.

Sklep

Razen omenjenih momentov, ki so bolj ali manj splošni in veljajo za vsa podjetja, pa so ponekod tudi drugi specifični in dostikrat zelo pomembni momenti, ki ne smejo ostati brez analize in o katerih je treba tudi razpravljati na sejah delavskega sveta.

Tako je n. pr. za nekatere organizacije (za njihovo normalno poslovanje ali za razširitev poslovanja) pomembno vprašanje surovinske baze, rekonstrukcije ali nabave novih naprav. Ponekod je za osvajanje novih proizvodov važno vprašanje koprodukcije z drugimi podjetji. V mnogih podjetjih predstavlja vprašanje kadrov problem in je treba s tem v zvezi najti način za preskrbo novih kadrov s tečajji, s sprejemanjem učencev v gospodarstvu, z dajanjem štípendij, z izučevanjem delavcev itd.

Pri vsem tem je glavno to, da so vsi taki važni momenti in podatki podajo delavskemu svetu preprosto in primerno, da jih je mogoče primerjati tako, da bi pri primerjavi razlik med podatki lahko odkrili tudi vzroke in da bi glede vseh negativnih razlik kakor tudi vseh negativnih pojavov sploh, lahko ukrepali, kako jih odstraniti.

Ce bomo tako podajali podatke, ne bo ostalo brez uspeha in od tega bo imel koristi tako delovni kolektiv kakor tudi skupnost.

BOŽIDAR RACE